

TERVAKOSKEN SEURAHUONE

Hämeen Sanomat 26.1.1886

Kun Ryttylän asemalta poikkeaa länteen ja ajelee runsaan puolituntia männiköitä ja pajuttuneita suoniittyjä aukeaa vihdoin mäkisemmän seudun laiteessa näkyviin ensin peltovainioita sitten laakson pohjalta Tervakosken tehdas. Matkalla sivuuttelee useita kuormamiehiä, tulijolla on isoja puulaatikoita, joissa on paperia, menijöillä jälleen rättejä, joista paperia valmistetaan.

Kun tehdas tulee näkyviin, vetää ensin huomion puoleensa 2 – 3 pitkää savutorvea, sitten kymmeniä rakennuksia ja vihdoin tiilihuoneuksia, joissa ovat tärkeimmät koneet ja laitokset.

Pitkiä kahdenkertaisia rakennuksia on ulompanakin, jotka ovat työväkeä varten, mäen rinteillä vastapäätä niitä on tehtaan virkamiesten ja isännöitsijän asunnot.

Tasainen vainio ulottuu ja levenee isännöitsijän talon ja joenniskan välillä ja näköala laajenee etelään päin vievälle järvelle, jonka rantoja kaunistaa petäjikkö- ja koivikkotörmät ja mäkisets kunnaat.

Itse tehtaan ja tään järven ympärille on nimittäin säilytetty kaunis metsä maiseman kaunistukseksi. Tuulispää tosin syksyllä teki tuhoa katkomalla virstan pituudelta ja kirvesheiton leveydeltä välttävää hirsikköä. – Lyhyesti sanoen seutu on säilyttänyt kappaleen erämaan luontoa, jonka lisäksi ihmiskäsi on tuonut viljelyksen jälkiä. Erämaata tämä olikin ennen, sillä pari kolme kymmentä vuotta sitten vielä 2 – 3:kin karhua kaadettiin täältä kesässä.

Aika on jo siitä kovasti muuttunut. Väestö ja asumus on karttunut ja levinnyt. Toista tuhatta asukasta on yksin Tervakosken mailla ja neljättä sataa itse tehtaalla. Metsämies saa nyt tavallisesti ajaa jäniksiä ja tyytyä entisiin muistoihin. Entiset hitaat hämäläiset ovat eurooppalaistuneet ja osaavat panna polkat ja franseesit, juoda kahvia kolmasti päivässä, lukea päivän kysymyksiä valtiollisista lehdistä, vetää sikaaria, pelata piljaartia ja tehdä tuota hyvää sileää Tervakosken postipaperia.

Mutta kertomuksessa olenkin jo joutunut hiukan edelle, jotta on kääntymisen itse asiaan – seurahuoneen avaukseen.

Rannan puolelle tehdasta on kaltevalle vainiolle kohonnut viime kesän ja syksyn kuluessa uusi huoneus, joka on uljaampi muita, suurempi maaseudun pienempiä kirkkoja sekä asuntoja. Korkeanlaiselle kivijalalle on se rakennettu ja suuriruutuisilla ikkunoilla varustettu. Menkäämme sisään. Kylmäisen porstuan kautta tullaan isoon valoisaan juhlahuoneeseen, joka ylettyy molempain kerrosten läpi. Tään vertaista salia saa etsiä edempääkin. Hämeenlinnassa ei ole mitään vastaavaa, eikä Helsingissä voi muita verrata kuin Ylioppilashuoneen suurta salia, joka kuitenkin on pienempi ja parviensa puolesta vähäisempi. 8 aika uunia, 2 kussakin nurkassa päällekkäin, antavat lämmintä. Paitse tätä on 2 lukusalia, yläkerrassa joista kummastakin on piljaarti tehtaan työmiehille, siihen vielä iso kyökki ja tarjoushuone.

Lukuhuoneessa on kirjasto, jota työmiehet itse hoitavat. Siinä on noin 600 kirjaa, ja rahastossa 2000 mrk., joiden koroilla ynnä sakoilla sitä ylläpidetään. Tehtaan rahastonhoitaja on tätä nykyä kirjastonhoitajana.

Kirjaston varat talletetaan yhdyspankissa. Lainaukset tehdään sunnuntaisin. – Lukuhuoneessa on koko joukko sanomalehtiä.

Lukuhuone avataan aamuisin kello 9 ja suljetaan illoin kello 11. Lukuyhdistykseen saa kuulua jokainen hyvä käytöksinen tehtaalainen ja lähiseutulainen, joka noudattaa sen sääntöjä. Oikeus iltahuvien ja raittiusravintolan pitoon on hankittu läänin kuvernööriltä.

Lyhyesti mainiten ivat järjestyssäännöt seuraavat:

- 1) jokaisen tulee nuhteettomasti käyttäytyä;
- 2) jäsenmaksu määrätään vuosittain (nyt 3 m, miehiltä, 1½ naisilta, ei kukaan saa maksaa enempää eikä vähempää);
- 3) vieras henkilö pääsee toisten seurassa maksutta;

- 4) tuloilla kustannetaan sanomalehtiä, loppuilla taloustarpeita, jotka ovat yhdistyksen eli seuran omat;
- 5) jos joku päihtyneenä ilmaupi, suljetaan ulos, eikä pääse ennen takaisin kuin maksaa uuden jäsenrahan;
- 6) piljaardia saa vastedes käyttää eri maksua vastaan, sitten kun senaatilta on lupa saatu.*) Tulot käytetään piljaartin ylläpitämiseen.
- 7) älköön väkeviä kukaan tuoko tai juoko jäsenyytensä menettämisen uhalla.

*) Kaikkeen se pitääkin olla ministerien suostumus; juuri kuin heillä ei olisi tärkeämpiä asioita!

Huoneuksessa on vielä pohjakerroksessa isot holvatut kellarit työväkeä varten, joilla on iso käytännöllinen merkitys. Sen sijasta että ennen itse kukin perheellinen koetti rakennella sinne tänne kötyköitä potaateilleen, ovat ne nyt samoin kuin tuores liha, y.m. tarpeet hyvässä säilössä: 40 kellaria, joihin itsekuhunkin on eri ovi, lienee jo jätetty yhtä monen haltuun. – Tehtaalaisilla on nimittäin monella potaatin kylvöä ja hoitoa kesäseen aikaan paitse tilaisuutta kalasteluun: noin 60 ”tervanokkaa” on nim. joella silloin liikkeellä.

Työväkeä varten on myös vapaa koulu, jossa on 2 opettajataria ja 60 lasta. Onpa ampumaratakin miesten ratoksi.

Aiheena oleva seurahuone, joka on 65 jalkaa pitkä ja 45 jalkaa leveä, ei voi olla aivan huokea hintainenkaan.

Moni maaseutukirkko on epäilemättä paljoa huokeampi kuin tämä, joten kustannukset nousevat moneen kymmeneen tuhanteen. Piirustuksen on tehnyt arkkitehti Höjer Helsingissä.

Kello 2 viime sunnuntaina kokoonnuttiin ensi kerran miehissä tähän uuteen huoneeseen. Väkeä tulvasi monelta suunnalta ja pian olivat parvet ja keskilaattia väkeä jotenkin täynnä. Neliääninen työväen laulukunta lauloi muutaman virren ja pastori Appelqwist Hämeenlinnasta piti saarnan

muotoisen selityksen päivän evankeliumista ja kosketti lopussa päivän merkitystä siten avaten ja vihkien huoneen hengelliseen ja henkiseen, hyödylliseen ja huvittavaan tarkoitukseen.

Tällöin oltiin tilaisuudessa havaita, että huone on äänellisessä suhteessa erittäin onnistunut.

Huoneeseen mahtuu luultavasti tarpeen vaatiessa noin 1200 – 1500 henkeä. Vihkiäisissä ei ollut kuin noin 600. Sen jälkeen oli kunnallisneuvos, hra F. Humblen tuttavina, Janakkalan kunnan talonpoikia kutsuttu päivälliselle, jossa kunnan esimies K. Kiipula kiitti kunnan puolesta Tervakosken osakeyhtiötä ja etenkin sen isännöitsijää hra Humblea, jonka ansioksi tää hyödyllinen laitos on kuitenkin luettava.

Kun huone valmistuu näin ahtaina teollisen hallan aikoina, jolloin Venäjän tulli kokee tehdä lopun koko teollisuudestamme, on tietysti seurahuoneella kahta suurempi arvo. Kun näin on koetettu tehtaalaisten elämää hauskentaa, onkin jokainen halukas tehtaalla pysymään ja tulee kiitollisuudella aina muistamaan huoneen avauspäivää, joka oli kuin poudan silmä Hämeen harmaan talvi-taivaan alla. Sekä isäntä että tehdasväen lienee nyt kuitenkin toivokkaampi käydä tulevaisuutta kohti.